
ПОЛІТОЛОГІЯ

Семенченко Ф. Г.

ПОЛІТИЧНІ СВОБОДИ ЯК БАЗОВІ ЦІННОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано політичні свободи як різновид соціальних свобод, що виявляється як сукупність політичних і правових норм, а також визначає соціально-політичний статус людини і громадянина, право на участь у вирішенні державних справ та можливість громадян захищати і відстоювати свої інтереси та права у визначеному законом порядку.

Ключові слова: політичні свободи, політичні цінності, політична діяльність, демократія, рівність, справедливість, добробут.

Чимало дослідників як минулої доби, так і сучасності відводять свободі роль основної, базової цінності суспільного життя, з якою повинні бути узгоджені та якій повинні бути підпорядковані інші, хоча й не менш вагомі для людства цінності: демократія, рівність, справедливість, суспільний добробут тощо.

Так, відомий французький мислитель А. Токвіль, наприклад, неодноразово проголошував свою відданість високогуманістичній ідеї людської свободи, яку розглядав як «джерело усякої моральної величі» Людини, підкреслюючи святість «свободи людського духу» [1, 33]. Політична свобода, за словами Р. Даля, є «предметом особливого піклування та вищою цінністю» [2, 17]. Проблема свободи привертала увагу таких відомих дослідників, як Г. Бутирцев, Г. Дж. Ласкі, С. Ісаєв та ін. Багато публікацій з цього питання є в пострадянській науковій літературі, де в тій чи іншій мірі висвітлюється проблема свободи. Це передусім праці К. Гаджієва, Б. Гасєвського, С. Мошкіна, В. Самченка, М. Яковлева та ін.

Серед вітчизняних науковців, які займаються проблемою політичної свободи, слід вназвати таких: О. Донченко, І. Жданов, О. Козлов, М. Лациба, І. Прокопчук, Т. Шаповал та ін.

Метою статті є обґрунтування політичних свобод як базових цінностей політичної діяльності та суспільного розвитку.

У стародавніх греків під свободою розуміли лише політичну свободу [3, 593-593], таким чином цей вид свободи виник найпершим. У XVII-XVIII ст. з'явилося розуміння індивідуальної свободи, яке у зв'язку із розвитком у цей період ідей конституціоналізму набуває правового оформлення у вигляді переліку прав та свобод, що згодом отримали назву ліберальних (недоторканість особи, житла, свобода слова, совісті, об'єднання, свобода переміщення, презумпція невинуватості тощо) [4, 430].

З розвитком цивілізації та утвердженням ідей гуманізму можна спостерігати наступні тенденції:

- по-перше, розширюється суб'єктне коло осіб, що користуються правами та свободами через знищення спочатку станових та аристократичних привілеїв (XVII-XIX ст.), майнових цензів (XX ст.), заборону національної, расової, статевої дискримінації (XX ст.);

- по-друге, поруч з ідеєю негативної свободи, тобто «свободи від», що закріплена у ліберальних правах, утверджується у XX ст. ідея позитивної свободи як «не менш значущої», «свободи до». Це порушує важливу проблему – матеріальних гарантій для забезпечення можливості користуватися своїми правами та свободами, тобто ідеї соціальних прав людини, яка поповнила ідею ліберальних прав: право на соціальний захист, на працю, на гідний рівень життя тощо;

- по-третє, оскільки людство живе у поліідеологічному світі, свобода як базова суспільна цінність не може бути обґрунтована лише з позиції якоїсь однієї ідеології – класичного лібералізму, консерватизму чи доктрини демократії – і потребує підходу, що спирається на конвергенцію цінностей [5, 898-899; 3, 593-594].

У кожную добу, а особливо у періоди суспільних змін, свобода потребує не тільки практичного вирішення через інститути влади, а й, що є не менш важливим, ціннісного наповнення. Це включає в себе політико-правове, морально-етичне, ідеологічне осмислення категорії «політичної свободи».

Аналізуючи публікації у сучасній науковій літературі, можна виокремити наступні методологічні підходи до тлумачення свободи:

- по-перше, розглядати свободу з позицій індивіда чи колективу, чи їх органічної єдності;

- по-друге, з якими цінностями та яким чином (паритет/пріоритет) узгоджувати свободу у суспільстві;

- по-третє, якому виду свободи надавати перевагу при реалізації у суспільстві (зовнішній чи внутрішній стороні, індивідуальній чи суспільній свободі);

- по-четверте, обґрунтовувати свободу з позицій дозвільного підходу, коли у законі чітко визначено, що людина має право робити, чи з позицій обмежувально-упереджувального підходу, коли у законі встановлена заборона на певні дії і свобода безпосередньо виходить від умовчання закону [6].

Безперечно, виникають питання, яким повинно бути співвідношення дозволеного та забороненого у суспільстві? Але що таке сфера дозволеного? Чи це все, що прямо не заборонено законом (підвалини лібералізму), чи це все, що прямо прописано у законі (підвалини тоталітаризму).

Як зазначав А. Веллмер, тлумачити ідею свободи з точки зору індивіда чи з точки зору колективу – це дві різко протилежні антропологічні концепції. Це означає дати відповідь на питання: «Де міститься первинна свобода?» вільні та рівні особи об'єднуються між собою у суспільне ціле і суспільна свобода похідна від свободи індивідів. Чи навпаки? Свобода властива лише суспільному вцілому, бо особа може реалізувати свою свободу та стати індивідом лише у спілкуванні з іншими людьми, у колективі через процеси соціалізації. На думку А. Веллмера, саме комуналістський підхід був визначальним для методологічних засад тлумачення категорії політичної свободи мислителів XIX століття. При цьому А. Веллмер [7, 21] переконливо вказував на такі істотні риси, зокрема токвілевого розуміння свободи, як ідея рівного права індивідів брати участь у процесі формування та вибору свого колективного життя, що походила з принципу народовладдя; ідея індивідів, що узгоджено діють при рішенні спільних суспільних справ.

А. Токвіль дійсно надавав величезного значення розвитку форм участі народу у політиці, показуючи роль партій, асоціацій у суспільному житті. Об'єднану силу громадян, як більш ефективну та дієву, він протиставляв урядові. Безперечно, що ідея колективної свободи знайшла своє обґрунтування у його творчості. Однак якщо визначати її конкретний зміст та обсяг у працях мислителя, то на відміну від радикальних прибічників ідеї колективної свободи, представниками якої були Руссо, Мельє, Маблі, Мореллі, бабувісти А. Токвіль був глибоко переконаний, що суспільна свобода складається з суми свобод окремих індивідів. Він вважав, що сильна нація не може бути утворена з індивідуально слабких, нікчемних, малодушних, млявих громадян [1, 503]. На це звертає увагу М. Карєв,

який зараховував Токвіля до кола прибічників принципу індивідуальної свободи [8, 496].

Отже два різних вчених – А. Веллмер та М. Кареев – дали, здавалося би, два протилежних визначення поняття політичної свободи у творчості А. де Токвіля. Насправді, ж, ці дослідники вельми рельєфно лише підкреслили різні аспекти, які утворюють сукупну єдність у методологічному підході до поняття політичної свободи. Що ж до А. Токвіля, то можна казати навіть про органічне поєднання індивідуалістсько-комуналістських рис у інтерпретації свободи французьким вченим. Індивідуалістське тлумачення свободи мало корінням ліберальний світогляд Токвіля. На його думку, за умов демократії, одним з основних принципів якої був принцип колективізму навіть об'єднуючись у колективне ціле як невеликого розміру – асоціації, партії – , так і у суспільство чи державу, особа не втрачає індивідуальності, певної незалежності і сама повинна вирішувати форму власної індивідуальної політичної участі у колективній справі.

Узагальнюючи науково-теоретичні здобутки сучасної політичної та положення творчої спадщини минулого зауважимо, що вивчати свободу необхідно у єдності таких її структурних компонентів, як «зовнішня» сторона чи «свобода від» та «внутрішня» сторона або «свобода до». Подібного виокремлення елементів свободи дотримуються у своїх працях Р. Арон, І. Берлін, А. Веллмер, К. Гаджієв, А. Ракітов, Е. Фромм.

Визначимо загальні ідейно-теоретичні положення, що висвітлюють ціннісний аспект зовнішньої свободи, тобто «свободи від». Свобода є необхідною у суспільстві, бо приносить користь усім без винятку верствам та станам. Ті, хто при владі, можуть заздалегідь передбачити ймовірні політичні конфлікти та точки напруження. Народ отримує гарантії своїх прав. Крім того, невеликі суспільні потрясіння, що через існування та функціонування політичної свободи завжди супроводжують вільні цивілізовані країни, привчають суспільну думку бути розважливою, поміркованою та застерігають її від радикальних раптових вибухів, оскільки щоденне користування легальною свободою перешкоджає спробам зловживати нею.

Морально-етичний підхід до обґрунтування цінності свободи полягає у підкресленні людського виміру свободи. Лише дух свободи здатний допомогти людині відчувати свою велич, значущість, неповторність, індивідуальність. Відсутність свободи у суспільстві призводить до того, що індивідууми «дрібнішають», «нівелюються», «кожний громадянин, ставши подібним до всіх решти, розчиняється у

натовпі», «обличчя індивідуума стає подібним до невиразної пересічної фізіономії маси» [1, 482]. Але ідея самоцінності, унікальності людини категорично не означає, що під свободою можна розуміти всюдозволеність, свавілля, «право роботи абсолютно все, що бажається» [1, 72]. Тому цілком природно постає проблема необхідності встановлення цивілізованих меж свободі задля запобігання зловживання нею, знищення її чи переродження на анархію та свавілля як її крайніх проявів. Мораль, норів, звичаї (як внутрішні регулятори) та закони, права інших людей (як зовнішні регулятори) разом у сукупності і визначали межі повноцінної свободи індивіда. Свобода повинна бути поміркованою, а «поміrkована свобода повинна підкорятися встановленим правилам, приборкуватися віруваннями, правами, законами» [9, 74].

У своєму творі «Старий порядок та революція» А. Токвіль тлумачить свободу як «насолоду, що полягає у праві говорити, діяти, дихати без тиску, підкоряючись лише Богові та законам» [10, 188]. Розширення сфери повноважень держави понад встановлені рамки є необґрунтованим втручанням у життя суспільства, що нерідко супроводжується встановленням патерналістської політики «опікування» інтересів суспільства та окремої людини а, врешті-решт, призводить до обмеження прав особи надто вузькими рамками. Ідея захисту індивідуальної свободи особи повинна вирішуватись через обґрунтування меж втручання держави у діяльність суспільства та суспільства у життя індивіда. Особа та держава – дві автономні області. Щоб забезпечити гарантії індивідуальної свободи, необхідно насамперед встановити за державою достатньо широкі, проте чітко та конкретно визначені, повноваження: зовнішня політика; підтримка свободи у суспільстві через створення режиму законності та правопорядку; створення умов для гарантування вільного користування власністю та приватної економічної діяльності індивідів; будівництва шляхів, каналів, доріг тощо.

Економіка, внутрішня політика, наука, освіта, культура – простір для реалізації вільних автономних громадян. Розмежування сфери функціонування держави та суспільства повинно відбуватись через визнання сили, ефективності, дієвості за об'єднаною силою громадян більш ніж за урядом. Суспільство, у свою чергу, має право певним чином обмежувати свободу індивіда лише у двох випадках: а) коли особа своїми діями загрожує суспільству; б) коли необхідно застосувати допомогу цієї особи у загальній суспільній справі [1, 68]. Тобто, необхідно виокремити незалежну особу та окреслити межі втручання в її діяльність і приватне життя не тільки з боку держави,

суспільства, а й маси, «більшості». Вільний, автономний індивід високо відповідальний за свою долю перед самим собою, суспільством, державою. Сама свобода не може не мислитися як відповідальність за власні дії.

З позиції філософії раціоналізму XVIII ст., людина визначалась як розумна, цілеспрямована істота, що здатна сама керувати своїми діями та нести за них відповідальність. Принцип, який проголошував основу суспільного життя та визначення свободи індивіда полягав у тому, що «кожна людина є найкращим суддею в тому, що стосується її самої і через це краще, ніж будь-хто здатна піклуватися про власні інтереси» [1, 68]. Зокрема А. Токвіль дуже негативно оцінював урядову патерналістську політику. Він вважав, що серед усіх народів світу складніше всього управляти та стримувати «націю прохачів», яку до того ж ніколи не можна задовольнити [1, 458].

Крім зовнішньої сторони свободи, «свободи від» тиску на індивіда з боку держави, суспільства, мас А. Токвіль висловив своє розуміння значущості проблеми внутрішньої сторони свободи чи «свободи до». Гостро відчуваючи недостатність забезпечення у суспільстві лише зовнішньої сторони свободи, він зазначав, «щоб бути вільним, необхідне бажання бути вільним!» [10, 189]. На його думку, це піднесене, глибоке, високе почуття необхідно відчутти, вистраждати. Його марно пояснювати дрібним, пересічним душам, які ніколи не почували смаку до свободи. Сама свобода є настільки дорогоцінним та необхідним благом, при втраті якого всі решта суспільних цінностей не в змозі замінити її. Тим самим мислитель не тільки виокремив внутрішню сторону свободи, а й виявив її пріоритетність порівняно із зовнішньою стороною свободи.

Свобода є багатомірним поняттям і, з одного боку, це дає можливість, виокремити різні види свободи, а з іншого, акцентувати увагу на проблемі можливого конфлікту між різними видами свободи. Питання конфлікту між видами свободи на сьогодні є не достатньо вивченим у науковій літературі. На загальнотеоретичному рівні ця вельми серйозна, глибока проблема отримала розробку у різних аспектах у творах таких визнаних мислителів, як: Б. Констан, Р. Арон, І. Берлін, Дж. Ролз. А сутність конфлікту полягає не лише у ймовірному зіткненні, суперечності між видами свободи, а й у можливості реалізації у суспільній практиці одного типу свободи за рахунок знехтування, ущемлення іншим типом свободи.

Узагальнюючи теоретичні підходи вищевказаних дослідників, спробуємо розглянути конфлікти між різними видами свободи, що, як здається, полягають у наступному:

1) співвідношення економічна/політична свобода. На цю проблему вказував іще А. Токвіль. Аналізуючи суспільне життя ліберальної Америки свого часу, філософ помітив, що у масовій свідомості часто свобода зводилася лише до економічної свободи, до реалізації принципу *laissez – faire*, до забезпечення необмеженого права власності. Філософ застеріг демократичні народи проти відмови від одночасної реалізації і політичної свободи через хибну думку, що «виконання свого громадянського обов'язку здається нестерпною перешкодою, відволікаючою від власної справи. Це – ігри нероб, які не пасують солідним людям, зайнятим серйозними, життєво-важливими справами». Мислитель підкреслив, що політична апатія мас – прямий шлях до деспотизму [1, 396].

2) співвідношення особиста/суспільна свобода. Цю ситуацію вивчали А. Токвіль, Б. Констан, І. Берлін, Дж. Ролз. Вперше на цю проблему звернув увагу Б. Констан. Він підкреслив, що суспільна свобода, як форма колективної свободи була дуже цінною для стародавніх народів, які її сповідували, володіння особистою свободою особливо важливим уявлялося сучасним йому народам. Однак Б. Констан зауважував про неможливість ціннісного протиставлення цих типів свободи, а головне – однобічної реалізації у суспільстві лише одного типу свободи. Цю думку слідом за Б. Констаном підтримували та розвивали І. Берлін та Дж. Ролз.

3) антиномія декларативна/реальна свобода. Бути вільним зробити що-небудь та бути здатним зробити що-небудь – різні поняття. При цьому, як зазначає Р. Арон, «неспроможність стає несвободою лише в тому випадку, коли її створює втручання інших» [11, 129]. Наприклад відсутність дієвих механізмів реалізації проголошених прав і свобод: інституційно-правових, економічних, інформаційних тощо.

4) співвідношення негативна/позитивна свобода. Цю проблему висвітлювали А. де Токвіль, І. Берлін. Забезпечення негативної свободи Токвіль вважав недостатнім для того, щоб бути вільним, підкреслюючи необхідність позитивної свободи. На думку І. Берліна, один тип свободи може обмежувати інший; одна свобода може перешкоджати іншій, або заважати створенню таких умов, при яких можлива інша свобода, або найбільш повна ступінь свободи, або свобода для більшої кількості людей [12, 71]. Як негативна, так і позитивна свобода мають свій зміст, мету та цінність. За І. Берліном, позитивна свобода – це відповідь на питання: «Хто повинен керувати мною?» Позитивна свобода є дещо само по собі цінне, незалежно від того, чи пересікається вона з вимогами негативної свободи або з будь-якими іншими, причому вона представляє внутрішню, сутнісну

цінність, а не цінна лише тому, що на її користь були приведені ті або інші докази (наприклад, Б. Констан вказував, що без неї було б надто легко зруйнувати негативну свободу, а Дж. С. Мілль вважав її необхідним засобом – але все ж таки лише засобом – для досягнення щастя)». Негативна свобода, за І. Берліном, дає відповідь на питання: «Якою є сфера, де цьому суб'єкту, особі чи групі осіб, надана або повинна бути надана можливість бути такою, якою вона є, і робити те, що вона здатна робити, без втручання з боку інших людей?»

Люди, які вважають, що негативна свобода практично не має ніякої цінності без достатніх умов, які забезпечують можливість активно користуватися нею, або без задоволення інших людських прагнень, схильні зменшувати значення негативної свободи, відмовляючи їй у самому праві на звання свободи, забуваючи зрештою, що без свободи загасає людське життя, як суспільне, так і індивідуальне. Суперечності між негативною та позитивною свободою полягає в тому, що позитивна свобода здійснення своїх можливостей може обмежувати, звужувати негативну свободу невтручання. Як вказував Берлін, «акцент на негативній свободі, як правило залишав окремим людям або групам більше різних шляхів, позитивна ж свобода за звичай відкриває менше шляхів, однак дає більше сил йти ними» [12, 71].

Конфлікт негативна/позитивна свобода неминує порушує питання про вибір та переваги. «Чи слід у тому чи іншому випадку розвивати демократію за рахунок свободи особи? Чи слід віддати милосердю перевагу перед справедливістю, або стихійності перед ефективністю» [12, 61].

А. де Токвіль підкреслював значущість обох форм (як негативної, так і позитивної) з визнанням пріоритету за позитивною свободою. І. Берлін до розв'язання проблеми співвідношення негативна/позитивна свобода підходить дещо критично та скептично. Він критикує «філософів-моністів», що прагнуть остаточних рішень, порядку та гармонії будь-якою ціною, бо там де кінцеві цінності несумісні, непримиренні та одночасно абсолютні, в принципі неможливо віднайти чітких рішень. Тому І. Берлін проти того як: 1) ігнорування наявності подібного конфлікту; 2) намагань за допомогою «найбільш досконалих» знань гармонізувати та зняти протиріччя; 3) відкинути конкуруючу цінність, зробивши вигляд, що вона тотожна з тією, що залишилася. Власний підхід І. Берліна до проблеми врегулювання конфлікту негативна/позитивна свобода полягає у необхідності здійснення вибору із врахуванням загальних

ідей, головних життєвих цінностей, притаманних людині та суспільству в цілому.

Якщо узагальнити здобутки мислителів минулого та дослідників сучасної політології, то свободу можна було б класифікувати:

1) за формою: свободу поділяють на негативну, або «свободу від», та позитивну, тобто «свободу до». Негативна свобода полягає у відсутності нездоланих перешкод для реалізації особою своєї волі, відсутності будь-якого тиску, примушення, нав'язування зовнішньої волі. Негативна свобода закріплюється у правах та свободах громадян. Позитивна свобода полягає у спроможності людини на основі знань, власного досвіду та переконань здійснювати за власним вибором певну діяльність, яка реалізується у користуванні правами, свободами, здійсненні обов'язків відповідальності за власні дії.

2) за суб'єктом: свобода поділяється на особисту, де носієм свободи виступає індивід (свобода слова, об'єднань, совісті, недоторканість особи тощо) та суспільні, де носієм свободи виступає народ в цілому, і яка реалізується у принципах народного суверенітету.

3) за сферою прояву у суспільстві: свобода може бути економічна, політична, культурна, релігійна тощо.

4) за рівнем інституційно-правового закріплення у суспільстві: свобода може бути реально забезпечена та декларативна, тобто псевдосвобода.

5) за ідеологічним обґрунтуванням можна виокремити наступні тлумачення свободи: ліберальне, демократичне, анархічне, тоталітарне. Ліберальна парадигма тлумачення свободи ґрунтується на формально-правовій рівності, індивідуалізмі, незалежності, обґрунтуванні переважно негативної свободи, розумінні справедливості як воздання по заслугах, а спільного блага як добробуту більшості. Парадигма демократичного тлумачення свободи виходить із соціальної рівності, соціальної справедливості – позитивної свободи, а отже намаганні забезпечити матеріально-правові гарантії та можливості користуватися індивідам своїми правами та свободами. Анархістське тлумачення полягає у протиставленні свободи, закону та права як несумісних явищ. Свобода можлива лише поза сферою державно зорганізованого суспільства у вигляді самоврядних тенденцій, бо закон та інститути влади обмежують, звужують свободу. Парадигма тоталітарного тлумачення свободи полягає в обґрунтуванні фактичної рівності, ідеї колективізму; первинним вмістилищем свободи вважається колективне ціле, тобто саме держава наділяє своїх громадян свободою, звідси значна увага до

розробки політичної свободи і нехтування особистою свободою, значний акцент на позитивній свободі, причому «свобода до» мислиться як дозволена, регламентована безальтернативна поведінка.

б) за персоніфікацією свободи у вигляді вільного акту волевиявлення людини, що дозволяє виокремити наступні стадії: а) зовнішню свободу, тобто відсутність нездоланих зовнішніх перешкод, що унеможливають здійснення людиною своєї волі; б) внутрішню свободу, що полягає у наявності знань, досвіду, морально-ціннісних настанов та світоглядних орієнтирів, що формують інтереси і потреби особи та розуміння шляхів їх вирішення; в) наявність вибору та його здійснення через прийняття рішення на основі власної волі; г) почуття відповідальності за прийняте рішення та його наслідки.

Узагальнюючи сутнісні риси політичної свободи як цінності суспільного розвитку можемо зробити наступні висновки. По-перше, вивчення політичної свободи має відбуватись у нерозривному зв'язку з ідеєю права, закону як матеріальних форм зовнішнього існування свободи у суспільстві та аналізі внутрішніх опор свободи – політичного менталітету, політичної культури; по-друге, політична свобода є багатомірним поняттям яке можна класифікувати: а) за формою (негативна та позитивна свобода); б) за суб'єктом (особиста та суспільна); в) за сферою (політична, економічна, духовна). При цьому, необхідно запобігати ймовірним конфліктам різних видів свободи; по-третє, політична свобода є базовою суспільною цінністю, яку можна забезпечити у соціумі, спираючись на раціональний, правовий та морально-етичний підходи до аргументування.

Політична свобода нині стала однією із загальноновизнаних, абсолютних, найвищих соціальних цінностей. Її визнання та практичне здійснення є основним критерієм і першоосновою відкритого громадянського суспільства, демократичної, соціальної, правової держави. Це є неодмінною умовою функціонування всіх інших видів свобод, оскільки вони становлять основу системи демократії і виступають гарантією громадянських, індивідуальних, соціально-економічних прав.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Токвиль А. де.* Демократия в Америке: Пер. с франц. – М.: Прогресс, 1992. – 553 с.
2. *Даль Р.* Введение в экономическую демократию / Пер. с англ. – М.: Наука, 1991. – 124 с.

3. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
4. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. зал. / За ред. М. Ф. Головатого та А. В. Антонюка. – К. : МАУП, 2005. – 792 с.
5. Історія філософії. Словник / За заг. ред. В. І. Ярошевця. – К. : Знання України, 2005. – 1200 с.
6. *Козлов В. І.* Колективні політичні права і свободи громадян України: конституційно-правовий аналіз: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2009. – 19 с.
7. *Веллмер А.* Модели свободы в современном мире // Социологов Социология. Антропология. Метафизика. – Вып. 1. Общество и сферы смысла. Сост. и общая редакция В. В. Винокурова и А. Ф. Филиппова. – М. : Наука, 1991. – С. 21-33.
8. *Кареев Н.* Происхождение современного народно-правового государства. – СПб. : Изд-во «XX век», 1908. – 506 с.
9. Воспоминания Алексиса Токвиля : Пер. с франц. – М. : Изд-во К.Т.СоЗодатенкова, 1893. – 263 с.
10. *Токвиль А. де.* Старый порядок и революция: Пер. с франц. – М. : Изд-во И. Баландина, 1905. – 288 с.
11. *Арон Р.* Эссе о свободах: «универсальной и единственной свободы не существует» // Полис. – 1996. – № 1. – С. 127-136.
12. *Берлин И.* Четыре эссе о свободе: Пер. с англ. – London : Overseas Publications Interchange Ltd. – 1992. – 396 с.

Семенченко Ф. Г. Политические свободы как базовые ценности политической деятельности и общественного развития.

Анализируются политические свободы как разновидность социальных свобод, как совокупность политических и правовых норм, что определяет социально-политический статус человека и гражданина, право на участие в решении государственных дел возможность граждан защищать и отстаивать свои интересы и права в определенном законом порядке.

Ключевые слова: политические свободы, политические ценности, политической деятельностью, демократия, равенство, справедливость, достаток.

Semenchenko F. G. Political freedom – the basic values of political activity and social development.

Analyzes the political freedom as a kind of social freedom , manifested as a set of political and legal norms and determines the social and political status of human and civil right to participate in public affairs and the ability of citizens to protect and defend their interests and rights in a certain law.

Keywords: political freedom, political values, political activism, democracy, equality, justice and prosperity.

Матвійчук А. В.

МОТИВАЦІ ТА МОЖЛИВОСТІ СУБ'ЄКТІВ САМОВРЯДУВАННЯ

У статті розглянуто роль суб'єктів самоврядування у становленні громадянського суспільства, їх мотивації та можливості практичної реалізації стимулів для членства у самоврядній організації.

Ключові слова: самоврядування, самоврядні організації, неурядові громадські об'єднання, громадянське суспільство, держава.

У вітчизняній політичній науці існує чималий доробок індивідуальних і колективних праць, де проаналізовано сутність, становлення та розвиток громадянського суспільства і його складових, зокрема функціонування неурядових громадських об'єднань та самоврядних організацій. У цьому сенсі заслуговують уваги праці українських вчених В. Авер'янова, В. Беха, Є. Бистрицького, А. Бодрова, О. Віннікова, В. Горбатенка, Г. Зеленько, А. Колодій, О. Корнієвського, В. Кравченко, І. Кресіної, Ю. Левенця, М. Михальченка, М. Обушного, В. Ребкала, Ф. Рудича, М. Ставнійчук, В. Цвиха, В. Чалого, М. Шевченка, Ю. Шемшученка та ін.

Оскільки самоврядування здійснюється у формі самоврядних організацій та їх союзів то діяльність таких організацій базується на членстві в них суб'єктів соціальної сфери. Стосовно цих суб'єктів і спрямоване саморегулювання, тобто різні суб'єкти соціальної сфери суспільства, які є членами самоврядних організацій, є суб'єктами самоврядування. «На відміну від інших форм та видів соціального управління, зокрема державного управління, самоврядування характеризується, по-перше, наявністю особливих суб'єктів – громад, комун, територіальних громад, трудових і виробничих колективів тощо, які передусім є суб'єктами не державної влади, а громадянського суспільства. По друге, самоврядування має ряд особливостей щодо обсягу, діапазону та правової природи об'єктів свого впливу, значна частина яких не характерна для державних правовідносин: питання місцевого значення, внутрішньогосподарські справи та ін.» [1, 591].